

Actes de les
**III Jornades d'Estudis
Locals de Felanitx**

13 i 14 de desembre de 2013
Saló d'Actes de la Casa de Cultura de Felanitx

Coordinació i edició
Miquel Àngel Vicens i Siquier

Consulta *on line*
www.amicsclosos.cat/3jornades

EDICIONS AMICS DELS CLOSOS

Dipòsit Legal PM-588-2015
Impremta Institut, juny 2015

In memoriam

Miquel Barceló i Perelló

Pere Xamena i Fiol

PRESENTACIÓ

La celebració i publicació de les III Jornades d'Estudis Locals de Felanitx han estat marcades per la desaparició de dos *Homenots*, verdaders prohoms del coneixement i de la Cultura de Felanitx. El novembre de 2013 ens deixà Miquel Barceló *Pereió*, mestre de mestres, figura principal en l'estudi de les societats andalusines. El maig de 2015 ho féu Mn. Pere Xamena, coneixedor com pocs de la Història de Felanitx i de Mallorca. Valgui aquest llibre com el nostre primer homenatge a aquestes dues figures. Seguirem el camí que ens deixaren, cuidarem el seu llegat!

Les Jornades d'Estudis Locals promouen el coneixement i difusió del nostre àmbit més proper de qualsevol disciplina científica o humanística, representen una oportunitat per aprofundir en aquest coneixement de determinades temàtiques d'àmbit local, per donar sortida a estudis i treballs de joves investigadors o de persones que, sense més pretensions, gaudeixen d'un temps per a la recerca. Sense aquest espai, tot això quedaria arraconat dins l'àmbit privat dels autors, sense possibilitat de que fossin consultats, utilitzats, ampliat, millorats o, per què no, criticats. La ciència avança gràcies a una lectura crítica i constructiva de les aportacions que s'han realitzat amb anterioritat.

El desembre del 2013 es complien els 5 anys de la presentació en societat de l'Associació d'Amics dels Closos de Can Gaià, de la nostra primera assemblea general. Allà dibuixàrem un full de ruta, una declaració d'intencions respecte a la protecció, difusió i posada en valor del Patrimoni de Felanitx. Els Amics dels Closos no aspiren més allà d'esdevenir una eina per ajudar a assolir aquests objectius fundacionals. Un complement, una mà per cobrir més terreny, per arribar més enfora, més aviat. Una veu crítica o de suport. Un company de viatge per a les institucions públiques o privades.

Com a celebració d'aquests 5 anys impulsarem, amb la col·laboració de l'Ajuntament de Felanitx i l'ajut de *BTP-Vacances* i *Grup 3000*, la reedició d'unes Jornades d'Estudis Locals, ja que aquestes s'integren a la perfecció en la raó de ser de l'associació. Recordem que l'any 2000, dins dels actes commemoratius dels 700 anys de la fundació de la Vila de Felanitx es varen realitzar les primeres Jornades d'Estudis Locals de Felanitx, dos anys més tard es realitzarien les segones.

Ara apareixen publicades les terceres. Som conscients de la tardança en la seva publicació i en volem demanar disculpes, els desitjos de què les actes es publicassin en paper, i no tant sols en digital, ens va fer esperar a què les disponibilitats pressupostàries fossin favorables. Aquest mes de febrer els Amics dels Closos prenguérem la decisió de no esperar més i fer una publicació *on line*. Quan ho teníem pràcticament tot apunt, sorgí l'oportunitat de publicar-les en paper a la qual ens hi aferràrem. La feina la teníem feta tant sols s'havia d'ajustar a les noves necessitats . De tot el que ha passat se n'aprèn i l'experiència ha estat enriquidora.

Des del principi, la intenció dels Amics dels Closos va ser que les Jornades d'Estudis Locals presentassin una certa regularitat. L'organització de les terceres, portava implícit el compromís d'organitzar unes noves edicions. Per tot això, anunciam la celebració de les quartes Jornades l'any 2016, amb el compromís ferm de què ens esforçarem pel que el temps entre la celebració i publicació de les actes sigui l'adient. Des d'aquestes línies volem convidar a participar-hi!

Felanitx, juny de 2015

Miquel Àngel Vicens i Siquier

President de l'Associació dels Amics dels Closos de Can Gaià

SUMARI

Presentació	2
Prehistòria i Patrimoni Històric	
<i>El poblat des Rossells i el seu context cultural i territorial</i>	9
Javier Rivas i Bartomeu Salvà	
<i>Les intervencions arqueològiques d'equips estrangers a Mallorca durant el franquisme: Els cas de l'equip alemany amb Otto Herman Frey</i>	19
Alejandra Galmés i David Javaloyas	
<i>Com s'elabora un projecte arqueològic? El cas dels Rossells</i>	31
Paloma Salvador	
<i>Planificació i gestió de recursos per a la campanya arqueològica Es Rossells</i>	37
Dario Weiss	
<i>El treball de camp a Es Rossells</i>	43
Marion Deprez i Celia González	
<i>El patrimoni perdut: el cas del Castell de Santueri</i>	47
Xisco Bergas i Rafel Font	
<i>Turisme i Patrimoni. Reflexions a l'entorn d'una experiència als Closos de Can Gaià</i>	57
Raquel Barceló, Almudena Briones, Llorenç Oliver i Miquel Àngel Vicens	
<i>Turisme i Patrimoni. Aspectes teòrics per a la planificació de projectes de turisme arqueològic</i>	65
Almudena Briones, Raquel Barceló, Llorenç Oliver i Miquel Àngel Vicens	
Patrimoni industrial, geològic i hidrològic	
<i>El patrimoni geològic de Felanitx</i>	77
Guillem Mas, Lluís Moragues, Joan Mestre i Manuel Espinosa	
<i>Les fonts de Felanitx en el marc del Catàleg Il·lustrat de les fonts de Mallorca</i>	89
Pedro Fidel Castro	
<i>La mineria del carbó a Felanitx: Geologia, història i activitat extractiva</i>	99
Lluís Moragues, Guillem Mas i Manuel Espinosa	
<i>La terra de gerrer de Felanitx: Una aproximació geològica i industrial</i>	111
Lluís Moragues, Joan Mestre, Guillem Mas i Manuel Espinosa	

<i>La pedra de marès de Felanitx: Patrimoni cultural i natural</i>	123
Guillem Mas	
Miscel·lània	
<i>Felanitxers fora de Mallorca, 1599-1650</i>	137
Onofre Vaquer	
<i>El retaule de Sant Isidre del Convent de Felanitx</i>	145
Amàlia Salas	
<i>Felanitx 1968: acte homenatge a l'artista Joan Miró</i>	155
Xisca Veny	
<i>200 anys de rellotges de sol a Felanitx</i>	159
Sebastià Roig	
<i>Es Lledoner, una cooperativa d'ensenyament</i>	171
Antoni Vicens i Jerònima Múñoz	
<i>Tipologies de sòls i la seva influència sobre la producció i qualitat del raïm de vinificació a Felanitx</i>	183
Joan Rosselló i Jaume Vadell	

EL RETAULE DE SANT ISIDRE DEL CONVENT DE FELANITX

AMÀLIA SALAS LÓPEZ-CEPERO

Salas, A. 2015. El Retaul de Sant Isidre del Convent de Felanitx. *III Jornades d'Estudis Locals de Felanitx: 145-154*

INTRODUCCIÓ

El retaule de Sant Isidre del Convent de Sant Agustí de Felanitx, és una obra artística realitzada a finals del segle XVII per l'escultor Miquel Barceló.

L'estudi del retaule aporta una visió global sobre el barroc mallorquí, i deixa veure la manca d'informació existent sobre el seu escultor del que, malgrat ser un dels autors més importants d'aquella època, manca un estudi exhaustiu sobre la seva obra, biografia, i la influència que va exercir en el seu entorn.

El retaule de Sant Isidre és una obra que permet extreure les característiques que defineixen la mà de Miquel Barceló, essent un dels retaules que menys canvis han patit al llarg del temps i que permet comparatives amb altres retaules situats a diferents punts del territori mallorquí.

CONTEXT HISTÒRIC I ARTÍSTIC

En el segle XVII els diferents oficis artístics encara s'estructuraven en gremis, encara no es gaudia del reconeixement liberal i social de les arts per part de l'Estat, com ja passava a altres països europeus. El gremi d'artistes a principis de segle el formaven els pintors, escultors, brodadors i guadamassilers, però durant aquest segle hi va haver diferents separacions al gremi per la rellevància que tenien alguns oficis com la pintura, en primer terme, i l'escultura a partir de la segona meitat del segle.

La primera separació va esdevenir l'any 1602 amb la decisió dels pintors de disgregar el gremi encara que es van tornar a reunificar el 1651 però només els escultors i els pintors baix l'advocació de Sant Lluç, ja que els dos per separat no tenien un pes representatiu en la societat. Artistes més liberals com Bartomeu Calafat, Antoni Lliteres i Rafel Moja veuen el sistema gremial, l'any 1686,

anacrònic perquè no existia a altres ciutats i encara es treballava com si fossin arts mecàniques sense tenir la consideració d'arts liberals. Així i tot el sistema controlador i sancionador del gremi no canvia fins el 1706.

Miquel Barceló formava part del gremi i no només com a membre sinó que va arribar a exercir un dels càrrecs més importants com el de sobreposat com ho demostren documents de l'any 1669, com també de jurat de Ciutat càrrec al que es podia accedir des del gremi encara que era molt difícil (Carbonell, 2002, p. 36).

Els comitents del segle XVII van decidir invertir en els retaules escultòrics cosa que els va donar una major categoria social, la mateixa que cercaven els donants, i cosa que va suposar que el mercat mallorquí de l'art s'especialitzés en la construcció de retaules. Aquesta situació, es va veure influenciada per la gran quantitat d'esglésies que es van començar a construir a l'època, evidenciant el bon estat de l'economia mallorquina a finals del segle XVI i principis del XVII. La retaulística del segle XVII ve marcada per l'escultura, al contrari que al segle XVI on hi havia un predomini per les taules pintades, el mercat de les quals controlava pràcticament en la seva totalitat el tallers dels Llòpis o López, però amb la mort de Mateu López Senior hi va haver un gran buit a l'art mallorquí i va ser un impuls per l'auge de l'escultura a Mallorca.

L'epicentre de l'escultura mallorquina estava dividit en dos grans escultors. El primer va ser Camilo Silvestre Parrino destacant amb el retaule major de l'església de Monti-Sion, realitzat l'any 1610. Aquest retaule, sobretot la seva estructura, influeix moltíssim a la retaulística, difonent així, el retaule d'encasellat realitzat en escultura de carrers plans. El segon artista, però el que va exercir una major influència, va ser Jaume Blanquer. Fou un dels artistes més importants a la història de l'art de les illes per la seva relació amb Antoni Verger i sobretot per l'expansió

dels seus models arreu de l'illa a partir de la seva obra més important, com és el retaule del Corpus Christi de la Seu realitzat entre 1626 i 1636. D'aquest retaule es copiava l'estructura, les columnes salomòniques introduïdes a l'illa al segle XVII i que se'n varen encarregar de difondre *Joan Antoni Oms, seguit pel seu fill Gaspar, Pere Pou, els Pinya i Miquel Barceló* (Carbonell, 2002, p.56). Aquest segon model va ser molt habitual a la segona meitat del segle, encara que Santiago Sebastián atribueix la introducció de les columnes salomòniques a l'àmbit mallorquí a l'autor anònim del retaule del Beat Ramón Lull de Sant Francesc de Palma (Sebastián, 1973, p.86). Els retaules seran híbrids habitualment, és a dir, tindran a la vegada la influència del retaule del Corpus Christi i la de Parrino. També eren d'ús comú les columnes amb elements decoratius amb el tercer terç anellat encara recordant la figura renaixentista de Joan de Salas.

Els retaules de les capelles laterals eren molt més senzills ja que normalment es componen per predel·la, un o dos cossos i un àtic a la manera de Parrino. Els retaules laterals s'estructuraven a partir de columnes salomòniques o decorades amb grotescos i moltes vegades amb els carrers laterals convergents imitant a Jaume Blanquer. A l'època era molt comú demanar els retaules sense daurar, una especialitat que va esdevenir un punt crític en el gremi ja que els escultors la reclamaven pel seu territori i passava el mateix amb els pintors cosa que no lleva que la majoria de retaules del segle XVII es daressin i després s'apliqués policromia en certs punts.

Felanitx presenta la figura de Guillem Oliver, un dels artistes més importants en el context felanitxer. Possible mestre de Miquel Barceló per la proximitat i per l'ús de mateixos esquemes decoratius i estructurals sense negar la influència de Blanquer als dos artistes. Oliver és un escultor sempre viurà a

Felanitx, però té cert renom a l'àmbit mallorquí ja que realitza algunes obres bastant significatives com el retaule major del Convent de Sant Bonaventura de Lluçmajor. Miquel Barceló no va seguir les seves passes ja que sabem que l'any 1670 ja estava establert a Palma arribant a ser jurat.

Felanitx va ser un poble que es va desenvolupar molt a finals del segle XVI per la seva producció agrícola (Bauzá, 1921, p. 311). Els frares agustins es varen interessar molt per la població i varen fundar al poble un convent l'any 1603, com a altres indrets de Mallorca. El convent no es va començar a construir fins l'any 1646 amb traça d'Onofre Perelló. Miquel Barceló va ser un dels artistes que més retaules va fer del convent, possiblement recolzat pel seu càrrec de sobreposat exercit l'any 1669. A partir de 1671 va rebre els encàrrecs del retaule de la Mare de Déu del repòs donat per Pere Reus, el retaule de Sant Isidre pagat per Jacint Nicolau i Antoni Ramón de Tortix, el de la Puríssima comanat per Maria Aina Mas i el retaule de les Ànimes del Purgatori o Sant Crist de N. Vaquer. Barceló en aquests retaules deixa veure la influència omnipresent de Jaume Blanquer en el tipus de columnes i que alguns dels retaules presenten carrers laterals convergents; com també la de Parrino en el retaule d'encasellat.

Barceló establirà contactes amb els agustins de Palma, farà feina per altres convents com el de la Concepció i rebrà l'encàrrec del retaule major de l'església parroquial d'Algaida, entre d'altres.

DESCRIPCIÓ DEL RETAULE

Denominació: Retaule del "Glorios Sant Isidro" (Xamena, 1994, p.54) (Figura 1).

Situació jurídica: el retaule no té cap figura de protecció com tampoc gaudeix de cap protecció el convent només inclòs juntament amb el claustre al catàleg de Patrimoni Històric de Felanitx.

Figura 1: Retaule de Sant Isidre

Ubicació actual: quarta capella de l'epístola sense canvis històrics encara que sabem que anteriorment hi havia un altre retaule, sembla ser, de menor qualitat artística (Bauzá, 1921, p. 345).

Cronologia: 1671-1709.

Donants: Jacint Nicolau i Antoni Ramón de Tortix de l'Obreria de Sant Isidre.

Autors:

Treballs escultòrics: Miquel Barceló.

Jo Antoni Barceló fill de Miquel Barceló Sculptor fas fe i testimoni i així mateix confés haver rebut dels honors Jacinto Nicolau, Antoni Valens i Bartomeu Montserrat obrers de la capella de Sant Isidro del Convent de Sant Agustí de la vila de Felanig, quinze lliures i quatre sous, dic. 15 ll., 4 s., i dita quantitat és a compliment del valor i concert del quadro que mon pare Miquel Barceló, Sculptor, ha fet i treballat a dita capella per dit Sant Isidro i així fas testimoni jo dit Antoni Barceló com el dit mon pare està satisfet i pagat de tot el concert i valor del dit quadro

conforme los albaran del present llibre, que són docents cinquanta lliures (250 ll.) i tantes confessam tenir rebudes de los dits obrers i los dits obrers estan satisfets i contents del dit quadro... (Xamena, 1994, p.54).

Pintures de la predel·la: Miquel Banús, també natural de Felanitx.

Jo de baix Miquel Banús, Pintor, tinc rebut del honor Jacinto Nicolau fill d'Onofre Jacinto Nicolau de son Calderó, obrer de la capella de Sant Isidro del Convent de Sant Agustí de la present vila, onze lliures, dic. 11 ll., per mans del P. Procurador Fra Bartomeu Morlà, i són per los tres plans que ha pintat a la banqueta del quadro de dit Sant... (Xamena, 1994, p.55).

Pintures del primer cos: Francesc Domenge.

Jo Antoni Barceló, sculptor, fas fe i testimoni com mestre Francesc Domenge, Pintor, ha rebut per mans mies, deu lliures i nou sous, del honor Jacinto Nicolau i dels honor Antoni Valens i Bartomeu Montserrat, obrers de la capella de Sant Isidro del Convent de Sant Agustí de la vila de Felanig, i dites són per el valor de dos plans de pintura que el dit Domenge, pintor, ha pintat a dita capella... (Xamena, 1994, p.55).

Pintura de l'àtic: Jaume Ginard.

Jo Matheu Nicolau fas fe i testimoni com mestre Jaume Ginart pintor ha rebut de Hiacinto Nicolau obrer de Sant Isidro, quatre lliures, dic. 4 ll., i són per el quadro de pincell de Sant Magí per la capella de Sant Isidro... (Xamena, 1994, p.55).

Adscripció estilística: Barroc.

Escola: mallorquina.

Descripció Formal

Descripció metrològica:

- 6 metres d'alçada aproximadament.
- 4 metres d'amplària.
- 40 centímetres de profunditat.

Lectura formal:

El retaule de Sant Isidre presenta tipologia d'encasellat amb una estructura de predel·la, cos amb tres carrers i àtic. El material és, possiblement, la fusta de poll o de sapí d'ús comú a l'illa en el segle XVII.

La predel·la presenta tres carrers, cada un d'ells amb diferents escenes pictòriques. El cos té els tres carrers plans separats per dues columnes centrals de tipologia salomònica, ornamentades amb motius vegetals i el darrer terç anellat. El cos es tanca lateralment per dues columnes amb els tres terços anellats; en aquest cas mostren decoració de grotescos, així com també la vegetal.

Dues pintures a l'oli protagonitzen els carrers laterals del cos, en el central s'observa l'escultura del titular, dins una fornícula amb cassetons que recorden la façana de l'església parroquial de Felanitx. La figura de Sant Isidre va ser restaurada l'any 1884 per J. Monserrat (Bauzá, 1921, p. 345).

El cos acaba amb un fris trencat que porta visualment cap a l'àtic, aquest es caracteritza per una decoració més geomètrica definida per dues grans volutes als laterals. La part central de l'àtic presenta una gran pintura emmarcada per dues columnes, amb els tres terços anellats i decoració geomètrica.

Un escut corona el retaule, no s'ha identificat bibliogràficament però és probable que representi l'obreria de Sant Isidre.

El retaule va ser comanat a Miquel Barceló sense daurar, encara que, presenta un color daurat que el caracteritza. L'obra ha sofert algunes repintades en algunes zones, a d'altres s'han intentat dissimular manques d'elements originals del retaule que podrien haver estat una predel·la o una cartel·la; elements substituïts per algunes imitacions de marbre a la part interior del cos.

L'obra destaca pel seu conjunt de pintures, en un moment on predominaven els treballs escultòrics per damunt els pictòrics.

Lectura Iconogràfica:

La lectura iconogràfica es realitzarà d'esquerra a dreta en tots els elements descrits en la lectura formal.

- Predel·la

Una visió mística de la Mare de Déu amb el nin, s'observa en el carrer esquerre. La visió és contemplada per Sant Esteve representat amb una pedra al cap (figura 2) i Sant Llorenç amb la graella, atributs dels seus martiris.

Figura 2: Sant Esteve – Predel·la

La representació conjunta dels dos sants es produeix, probablement, perquè els dos eren diacans; Sant Esteve va ser el primer màrtir de l'església catòlica acusat de blasfemar a Moisès, mentre que Sant Llorenç va ser martiritzat per entregar el tresor de l'església als pobres. El carrer central (figura 3) presenta al sant pagès en una escena on és

sorprès, mentre resava, pel seu senyor. En aquell instant, Déu envia un àngel per fer la feina de Sant Isidre, llaurar, i evitar el càstig. En el carrer dret Sant Pere Màrtir i Sant Guillem contemplen l'Esperit Sant; Sant Pere es veu martiritzat, amb una arma blanca clavada al crani; mentre que Sant Guillem (figura 4) porta l'armadura que el caracteritza per decidir-se a dur-la tota la vida com màrtir.

Figura 3: Sant Isidre – Predel·la

Figura 4: Sant Guillem – Predel·la.

- Cos

Sant Jaume, en la seva versió pelegrina, protagonitza la pintura del carrer esquerre; en un segon terme s'observa una escena on es reconeix a Sant Jaume com Matamoros (figura 5), fent referència a la història del moment on eren habitual els atacs de pirates àrabs. En el centre es troba l'escultura del Sant Isidre en la seva representació habitual en època barroca, dret amb la seva eina, una enfanga. Al carrer dret s'observa a Sant Honorat amb un donant possiblement (figura 6).

Figura 5: Sant Jaume Matamoros.

- Àtic

Sant Magí es mostra en la pintura de l'àtic juntament amb un donant i la seva família. Aquest Sant ha gaudit d'una gran devoció per part dels agustins.

Inscripcions i datacions:

no se n'observen.

Estat de Conservació:

Patologies més destacables:

- Pèrdua de la fusta en alguns punts.
- Pèrdua de la policromia en llocs determinats fins arribar a la fusta vista o capes preparatòries.
- Pèrdua de capes pictòriques i dels aglutinants.

d) Grans acumulacions de pols.

e) La tela s'esfilagarsa i presenta pèrdues de la mateixa.

f) Consolidació Irregular d'alguns elements.

g) Mal estat de la paret de la capella (humitats).

Figura 6: Sant Honorat – Cos.

Adicions:

No s'observa cap adició però sí la pèrdua de dues estructures situades davall les pintures de Francesc Domenge que podrien ser dues cartel·les a mode de la central o dues mènsules decoratives.

L'AUTOR. ESTAT DE LA QÜESTIÓ

El retaule de Sant Isidre es va efectuar baix el nom de l'escultor Miquel Barceló. La importància de les obres de l'artista són patents ja que les fonts que parlen de Barceló són nombroses, però manca un

estudi metodològic sobre la seva vida i obra, ja que es parla a las fonts d'una forma molt dispersa arribant a un cert punt caòtic que només despista a l'investigador.

Diferents tipus de fonts fan referència a l'autor. En el primer grup s'hi troba la literatura de viatge, tradició que comença a les Illes amb Jeroni De Berard i *Viaje a las Villas de Mallorca*. De Berard ens aporta molta informació de com es trobaven els retaules del Convent de Sant Agustí de Felanitx a l'època, determinant així els canvis que han patit; en el cas del retaule de Sant Isidre només podem concloure que no ha sofert canvis greus ja que ens fa una descripció estructural exacta a la que té ara: *corto, con adorno compuesto con cuatro columnas torcidas, doradas* (Berard,1983, p.153). No podem dir el mateix respecte al *Panorama òptico-histórico-artístico de las Islas Baleares* d'Antoni Furió ni de *Les Balears* de l'Arxiduc Lluís Salvador on només hem trobat anomenat el Convent a la primera font i a la segona hi ha una descripció general de l'edifici.

El segon tipus de fonts serien genèriques dins un context historicoartístic com és el *Diccionario de los Ilustres Profesores de las Bellas Artes en Mallorca* d'Antoni Furió essent el primer lloc on surt publicat el nom de Miquel Barceló. Desafortunadament no hi ha moltes dades sobre l'artista ja que com el mateix Furió diu no ha trobat molta informació; només sap que va formar part de la companyia dels Dos-cents i que va treballar pel Convent dels Dominics de Palma. No podem oblidar una gran font com és *Arquitectura Mallorquina Moderna y Contemporánea* de Santiago Sebastián, on hi ha una explicació general del convent però no s'anomena en cap moment al felanitxer. Una altra obra genèrica és la *Gran Enciclopèdia de la Pintura i l'Escultura a les Balears* on apareixen una sèrie d'articles escrits per Marià Carbonell referents a l'artista i als pintors que executen els olis que

integren el retaule de Sant Isidre, on a més a més d'explicar globalment l'obra de Barceló escriu algunes dades biogràfiques que es complementen amb *Art de Cisell i de Relleu*, també de Carbonell. En aquesta darrera obra fa una evolució descriptiva de la vida gremial i escultòrica del segle XVII, models que usaven els artistes, així com explica breument la vida dels escultors més importants. Al llarg d'aquesta font Carbonell ens regala dates i actes de Barceló que no es concreten a l'esquema general de la seva vida a l'apartat d'escultors a part de no indicar la procedència de la informació referenciada. Altres obres no tan específiques en referents escultòrics o contextos artístics del segle XVII també parlen de l'obra de Barceló com és el cas de *Conventos y Monasterios de Mallorca* on es fa una petita descripció de la contractació de l'artista per part del Convent de la Concepció de Palma pel qual ha de fer un *llit per nostra Señora en la conformitat que esta el de la Seu de Mallorca* (Murray et alii, 1992, p 91).

El tercer tipus de fonts ja serien més específiques dins l'àmbit felanitxer i ens introduiríem en alguna monografia. Les fonts més senyalades són les que varen néixer en un moment d'efervescència d'interès històric com és el primer quart del segle XX escrites per interessats en la història de Felanitx com són Cosme Bauzá i Miquel Bordoy, que amb un any de diferència varen escriure les seves versions històriques. *Història de la Ciutat de Felanitx* ens aporta informació sobre Miquel Barceló ja que s'indica que va realitzar el retaule de Sant Isidre *per preu de dosentes sinquanta lliures, el qual prometé fer en lo modo y forma que mana lo art d'escultura* (Bordoy, 1919, p.103), com també que és l'artífex del retaule de les Ànimes del Purgatori i el de la Immaculada Concepció o Puríssima. Bauzá no fa una explicació tan general de les capelles laterals sinó que s'atura a cada una d'elles, afegeix a l'autoria de l'artista al retaule de Nostra Senyora del Repòs i ens dona nova informació de la

capella de Sant Isidre. En el mateix emplaçament hi havia un altre retaule de menor qualitat i que l'escultura del titular va ser restaurada l'any 1884 per l'escultor J. Montserrat. Una altra font que també tracta de la història de Felanitx a mode de cronologia és *Anys Enrera* de Pere Xamena el qual anomena el retaule de Sant Isidre diverses vegades però només fent constància de la seva construcció.

Una monografia de Félix Carmona explica la història de l'església dels Socors de Palma; fa una descripció exhaustiva dels retaules on s'observa en diverses ocasions el nom de Miquel Barceló, com en l'explicació del retaule desaparegut de Sant Nicolau Tolentí que va realitzar entre 1690 i 1699. La seva situació probablement es trobava a la capella que actualment és l'entrada a la capella fonda de l'església dels Socors. Carmona creu que possiblement un dels artífex del retaule de Santa Catalina Tomàs és Miquel Barceló ja que va realitzar el llit de la Mare de Déu de la mateixa capella, així com atribueix el retaule de Sant Pere a l'artista per afinitats estilístiques poc encertades. Carmona també anomena al felanitxer com un dels artistes que va col·laborar en la realització de la cúpula de la capella de Sant Nicolau Tolentí. La segona monografia i possiblement la més important adequada al nostre estudi és *Visita a l'Església del Convent de Sant Agustí de Felanitx*, de Pere Xamena, on hi ha una descripció de la història general del convent com també de les diferents capelles del mateix. Reafirma l'autoria de Miquel Barceló dels retaules de la Mare de Déu de Repòs, Sant Crist o de les Ànimes del Purgatori i el de la Puríssima i ens fa saber que Jacint Nicolau i Antoni Ramon de Tortix foren els donants a part dels noms dels altres artistes que col·laboraren al retaule com són Francesc Domenge, Miquel Banús i Jaume Ginard, així com les quantitats que varen rebre per la seva feina.

Biografia esquemàtica

ca. 1645. Neix a Felanitx.

Es va casar amb Mariana Puigcerver de Lluçmajor.

Fills:

Miquel Barceló (primogènit), doctorat en drets va morir ca. 1707. Aquest va tenir un fill també anomenat Miquel Barceló i també doctorat en drets.

Antoni Barceló, va morir sense descendència.

Joana Aina Barceló, casada amb assaonador Jaume Vaquer.

Bernat Barceló, frare agustí que va morir a Viena l'any 1722, el que denota les bones relacions que l'artista va tenir amb l'ordre agustina.

1669. Sobreposat del gremi amb Bartomeu Domenge

1670. Va tenir l'aprenent Onofre Bujosa, fill del pintor Francesc Bujosa.

1670. Ja s'havia establert a Palma i treballava en el retaule de Sant Antoni de Pàdua de l'església de Santa Creu.

1671. Encarreguen a Miquel Barceló el retaule de Sant Isidre que havia de fer a imitació de l'anterior.

1672. La família Reus encarrega a l'autor el retaule de la Mare de Déu del Repòs.

1673. Maria Anna vidua de Jeroni Mas encarrega el Retaule de la Puríssima a l'artista.

1673. N. Vaquer encarrega a Barceló el retaule del Crist de les ànimes però presenta l'escut de la seva dona.

1682. Formava part de la companyia dels 200, i va rebre un premi de punteria (tir).

1683. Contracta el retaule de la Immaculada del convent dels Mínims de Campos, que es

realitzaria com el retaule de la Verge del Pilar del convent dels Mínims de Palma.

1684. Encarreguen a Barceló l'escut per la fortalesa d'Albercutx.

Finals segle XVII 30 artistes documentats a Mallorca, un d'ells Miquel Barceló que vivia a ciutat, l'únic que no vivia a ciutat era Gabriel Oliver, també felanitxer. Miquel Barceló tenia sis cases a Palma i una casa i set quarterades de terra a Felanitx.

1685-1690. Va treballar en el llit de la Mare de Déu del Convent de la Concepció.

1690. Mateu Joan comana els escuts per la porta del Camp de Palma.

1690-1699. Documentat el desaparegut retaule de Sant Nicolau Tolentí de l'església dels Socors de Palma, contractat pel mercader Cristòfol Seguí.

1691. Llit de la Mare de Déu de la capella de Santa Catalina Tomàs de l'església dels Socors de Palma.

1697-1714. Compra immobles a Palma.

1700-1710. Col·labora amb Mateu Joan i Francesc Herrera en el retaule de Sant Sebastià de la Seu.

1705. Contracta el desaparegut retaule de la capella de Santa Aina de l'Almudaina.

1711. Anomenat jurat de Palma.

1712. Mor a Palma en la seva casa del carrer Morey, on ja hi havia poques eines d'escultor. La seva làpida es troba a l'església dels Socors de Palma.

Sense datar: va ser caixer reial del Patrimoni, i funcionari de l'administració reial cap al final de la seva vida. Barceló és l'autor probable del retaule del Sant Crist que avui es troba en la Cartoixa de Valldemossa.

CONCLUSIONS

El retaule de Sant Isidre és una obra artística pròpia del seu segle, segueix les pautes que

es marquen a tota l'illa i fa que el convent, juntament amb la restant obra de Miquel Barceló, entri dins el mercat de l'art que hi havia a finals de segle.

El retaule no ha patit, al menys en el darrer segle, cap intervenció per consolidar i millorar la seva estructura, com sí es pot observar, d'una manera menys o més encertada, els altres retaules de l'artista existents al Convent de Sant Agustí de Felanitx. Es troba en molt mal estat de conservació té pèrdues constants d'elements decoratius, de fusta i de la policromia en certes parts deixant a la vista les capes preparatòries o en els casos més extrems ja s'han perdut deixant veure la fusta, pel que es recomanaria un intervenció immediata.

L'autor fou un dels escultors més importants de la segona meitat del segle XVII i no té el reconeixement que presenten altres artistes de l'època. Així, és necessari un estudi documental de tota la seva obra, així com de la seva biografia, per establir els punt més forts de la retaulística que va realitzar al llarg de la seva trajectòria i de quina forma va poder influenciar l'època en la que es trobava.

BIBLIOGRAFIA

ARM. *Llibre d'Actes del Convent de Sant Agustí de Felanitx (1561-1735)* amb signatura C-838 i el *Llibre d'Actes del Convent de Sant Agustí de Felanitx (1674-1805)* amb signatura C-1511.

BAUZÁ, C. (1921): *Historia de Felanitx*. Imprenta de B. Reus. Felanitx. 7 v.

BENNÀSSAR, B. (2001): *El Patrimoni Artístic de Felanitx. Itineraris per la ciutat (proposta didàctica)*. Govern de les Illes Balears. Palma. 167 pp.

BORDOY, M. (1919): *Història de la Ciutat de Felanitx*. Estampa Felanitxera d'En Pere Reus. Felanitx. 3 v.

CABOT, S. (1993): *El Convent de Sant Bonaventura de Llucmajor. Història i Art*. Ed. PP. Franciscans. Llucmajor. 415 pp.

CARBONELL, M. (2002): *Art de Cisell i de Relleu. Escultura Mallorquina del segle XVII*. Ed. Olañeta. Palma. 127 pp.

CARBONELL, M. (1996): BARCELÓ, Miquel, en AAVV (1996): *Gran Enciclopèdia de la Pintura i l'Escultura a les Balears*. Promomallorca. Palma. 4 v.

CARBONELL, M. (1996): OLIVER SOLER, Gabriel, en AAVV (1996): *Gran Enciclopèdia de la Pintura i l'Escultura a les Balears*. Promomallorca. Palma. 4 v.

CARMONA, F. (1998): *Iglesia de Ntra. Sra. Del Socorro (Agustinos). Palma de Mallorca. Historia y Arte*. Ed. Escorialenses. Madrid. 155 pp.

DE BERARD, J. (1983): *Viaje a las Villas de Mallorca. 1789*. Ajuntament de Palma. Palma. 301 pp.

D'HABSBURG-LORENA. L. (2002): *Les Balears. Descrites per la paraula i la imatge*. Gráficas García. Inca. 8 v.

FURIÓ, A. (1839): *Diccionario de los Ilustres Profesores de las Bellas Artes en Mallorca*. Gelabert y Villalonga Socios. Palma. 292 pp.

FURIÓ, A. (1840): *Panorama óptico-histórico-artístico de las Islas Baleares*. Imprenta de Pedro José Gelabert. Palma. 168 pp.

MURRAY, D.; LLABRÉS, J.; PASCUAL, A. (1992): *Conventos y Monasterios de Mallorca. Historia, Arte y Cultura*. Ed. Olañeta. Palma. 224 pp.

NICOLAU, J. (2002): *L'església Parroquial de Santa Creu de Palma. Guia Històrico-Descriptiva*. Ed. Cort. Palma. 182 pp.

SEBASTIÁN, S.; ALONSO, A. (1973): *Arquitectura Mallorquina Moderna y Contemporánea*. Estudio General Luliano. Palma. 194 pp.

XAMENA, P. (2000): *Anys Enrera. Felanitx 1560-1930*. Fundació Barceló. Felanitx. 2000. 535 pp.

XAMENA, P. (2006): Pere. *Estampa de la Mallorca del segle XVII. Registres de la Cúria Reial de Felanitx*. Ed. El Far de les Crestes. Palma. 209 pp.

XAMENA, P. (1975): *Història de Felanitx*. Gràfiques Miramar. Palma. 2 v.

XAMENA, P. (1994): *Visita a l'Església del Convent de Sant Agustí de Felanitx*. Gràfiques LLòpis. Felanitx. 71 pp.